UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

תוחכשנ תויתורפס תוקישנ יתש דועו סינבדוד ינצרח תוקירי לע

On spitting cherries and two more forgotten literary kisses

Hagbi, Y.

Publication date
2020

Published in
ISRAEL HAYOM (ISRAEL TODAY)

Link to publication

Citation for published version (APA):
Hagbi, Y. (2020). תוחכשנ תויתורפס תוקישנ יתש דועו סינבדוד ינצרח תוקירי לע: On spitting cherries and two more forgotten literary kisses. *ISRAEL HAYOM (ISRAEL TODAY)*, 20-22. https://www.israelhayom.co.il/article/751303

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:12 Sep 2026

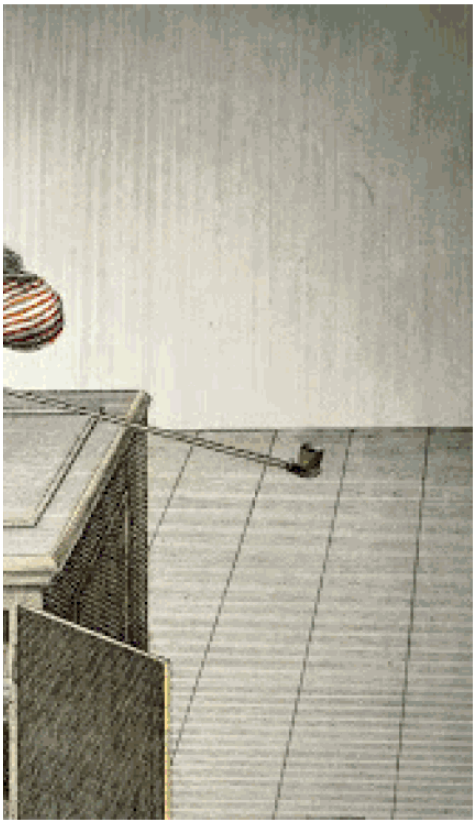

יניב חג'בי

על יריקות חרצני דובדבנים

ועוד שתי נשיקות ספרותיות נשכחות

מוזיקת הנשיקה

הברון וולפגנג פון קמפלן (1734–1804) ידוע כאחד מחלוצי האינטליגנציה המלאכותית, אם לא במעשה לפחות ברעיון. המצאתו המפורסמת ביותר היתה 'הטורקי', מעין רובוט למשחק שחמט, שאותו הציג בווינה ב־1769 בפני הקיסרית האוסטרו־הונגרית מריה תרזה. מכונת המשחק הזו עוצבה כשולחן שחמט שמאחוריו עמד לכאורה השחקן שהעניק למכשיר את שמו. לא היה זה אלא חצי גופו העליון של גבר, חבוש בטורבן לראשו, לבוש בבגדים טורקיים של אותה תקופה (כפי שדמיינם פון קמפלן). פון קמפלן תר את אירופה עם שחקן השחמט האוטומטי שלו שהכניע רבים, ובהם מצביאים ומדינאים כנפוליאון בונפרטה ובנג'מין פרנקלין. אם לא היתה זו אחת מהתרמיות הגדולות ביותר בהיסטוריה האנושית, הרי ללא ספק היתה אחת המשעשעות שבהן. בתוך המתקן של פון קמפלן הסתתר אמן שחמט שנבחר לא רק בשל יכולת החשיבה שלו אלא גם, מן הסתם, בשל יכולותיו הגופניות.

אך פון קמפלן לא היה סתם שרלטן־סלונים כד"ר פרנץ מֶסְמֶר, למשל, בן דורו המפורסם לא פחות. בין שאר המצאותיו ניסה פון קמפלן ליצור מכונת כתיבה לעיוורים ומכונה אחרת המחקה את הדיבור האנושי. את עשרים השנים שהקדיש למחקר עבור בניית המכשיר הרובו הוא סיכם בספרו 'המכניזם של הדיבור האנושי' (וינה, 1791). פרק 97 של עבודה זו מתאר את צלילי הנשיקה. יש שלושה סוגי נשיקה ולכל אחד צליל משלו, טען פון קמפלן. יש נשיקה שקטה, אשר "בה הנושק נותר בשפתיים חתומות [ואז] פושק אותן מעט לתת לאוויר לזרום משני הצדדים"; נשיקה אחרת, נשיקה מאוד בוויה בעיניו של פון קמפלן, היא מחווה גרפנית "רעשנית ולחה" ש"היא יותר ליקוק רוחה מאשר נשיקה"; הנשיקה הרגילה, המקובלת, השייכת לסוג החביב על פון קמפלן, היא "נשיקת החיבה, המצלצלת, נשיקה הבאה מן הלב", שכדי לייצרה על הנושק לכווץ "את שפתיו לצורה עגולה כאילו הוא עומד לירוק חרצן של דובדבן".

כמובן שלא צריך להרחיק עד לאוסטריה של המאה השמונה־עשרה למצוא ניסיונות לבְיוּת הנשיקה באמצעות הגדרתה וכימותה. מחקרים רבים כבר נעשו, ומן הסתם עוד ייעשו, על ההשפעה הנוירולוגית של הנשיקה, על השפעתה על קצב הלב ולחץ הדם, ואפילו על כמות הקלוריות הנשרפת במהלכה. איש לא מזלזל, בייחוד בימים אלה, בחשיבותם של כמה מן המחקרים האלה ובדחף המצוי בבסיסם: הרצון לדעת. עם זאת, הניסיון למצות את רעיון הנשיקה (ועימה אינספור תופעות אחרות) באמצעות ניתוחו לגורמים, מעורר בנו תחושה מיידית של התנגדות ולעיתים אף לעג. אך אולי הלעג הזה אינו אלא תגובת נגד – כאותו גוף המפעיל את המערכת החיסונית שלו כדי להתנגד לפולש זר – לזלזול שבסוד המגדיר אותנו כבני אדם. זלזול זה מתבטא בעצם הרצון, התמים אולי, לפענח סוד זה. כל מה שאנושי בנו מתקומם כנגד כל ניסיון הפחתתנו לגוף שניתן לנתחו ולהניח את חלקיו מתחת למיקרוסקופ מטאפורי או מילולי. להלן נראה אילו רעיונות עולים כאשר נניח עדשה אחרת על שני רגעים ספרותיים נבחרים מספרות העולם המתארים 'נשיקה ראשונה'. זאת ועוד, שתי היצירות שמהן ניטלו הרגעים הללו נבחרו בעיקר בשל העובדה שרוב הקוראים שמעו עליהן אך ככל הנראה מעולם לא קראון. הסיבה האחרונה לבחירתן היא כמובן טעם אישי, אך מהשפע שמציעה הספרות חייב אדם לבחור, שהרי כל כך הרבה סוגי נשיקות יש שאינן ליקויקי לחי רעשניים או סתם יריקות של חרצני דובדבנים.

נשיקת החלילים ב'דפניס וכלואי'

'דפניס וכלואי' נכתב בידי לונגוס אי או בסביבות המאה השנייה לספירה, והוא אחד מחמשת הרומנים היווניים העתיקים שנשתמרו בשלמותם. דפניס, בהיותו תינוק, נמצא בידי רועה עיזים בשם לאמון שמחליט לגדלו כבנו. שנתיים לאחר מכן, רועה כבשים בשם דריאס מגלה תינוקת, הלוא היא כלואי. דפניס וכלואי גדלים יחדיו ומבלים ימים ארוכים ברעותם את עדרי הוריהם. הם מתאהבים אך לא מבינים את המשמעות הרגשית והגופנית של רגש זה. גברים רבים מתחרים מול דפניס על אהבתה של כלואי, אחד מהם הוא דורקון. כבר בתחילת החלק הראשון של היצירה, מעיזה כלואי ומעניקה לדפניס נשיקה ראשונה, נשיקה "לא למורה ולא זריזה אבל כך שנשיקתה היתה אש מבערת". ליבו של דפניס אכן עולה באש, והוא יושב מהורהר, ספק משותק, בעודו חושב את המילים הללו שלונגוס שם בפיו:

> מה עוללה לי נשיקת כלואי? שפתיה עדינות מעלי הורד, פיה מתוק מיערות־הרבש, ונשיקתה – נשיקתה כואבת מעוקצה של דבורה! פעמים שנשקתי לגדיים, פעמים שנשקתי לטלאים ואף את העגל מתנת דורקון נשקתי – אך נשיקה זו שנשקתי לכלואי, שונה מכולם. נשימתי נעצרת, ליבי הולם־הולם, נפשי חורדת – ואני שוב לנשק רוצה! הה! איזה נצחון ביש־מזל! הה! איזו מחלה משונה, מה שמה איני יודע! הו! אימה ופחד! האומנם טעמה כלואי ארס כלשהו בטרם תישק לי – או מדוע היא עצמה לא מתה? הנה שרים הזומירים וחלילי שלי רומם. הנה מרלגים הגדיים ואני יושב אין נוע. הנה פורחים פרחים בהרר ואני זֵרים איני קולע. הרקפות והיקינתן פורחים ודפניס קמל. האומנם גם דורקון יפה ממני היום? (תרגום יורם ברונובסקי).

דפניס, המום־נשיקה־ראשונה, תוהה מה היה בה בנשיקתה של כלואי שטלטל את עולמו, שהרי הוא כבר הרעיף נשיקות ואף זכה לנשיקות רבות בחייו. אך אלה היו נשיקות מסוג אחר. נשיקות לטלאים, לגדיים, אפילו נשיקות לאותו עגל שהעניק דורקון לכלואי בקרחת חיזוריו.

מה יש בנשיקה ההופך את הפעולה הגופנית הזו לפעולה שהיא בו בזמן גם נפשית? ובכן, לא כל מגע שפתיים בכשר אחר (בשר

מימין בכיוון השעון: 'הטורקי המכני', פין קמפלן; תמר מלכת גאורגיה; שותה רוסתולי, 'עוטה עור הנמר'

ה'אובייקט' בלשונו הסטרילית של פין קמפלן) הוא נשיקה שכזו. ההבטחה למימוש היא העניין כאן. נשיקה במובן הזה, על אחת כמה וכמה נשיקה ראשונה, היא הבטחה. מעניין לציין שדפניס, בתארו מינים אחרים של נשיקות, מציין רק את נשיקותיו לחיות צעירות ובכך מרמז לנו על תוצאות מימושה של נשיקתה של כלואי: מעשה האהבה שבעקבותיו חיים חדשים יבואו לעולם.

כדי שהבטחה תרגש אותנו, כדי שהיא תעיד את גופנו ונפשנו, כשם שנשיקתה של כלואי עשתה בגופו של דפניס, היא חייבת לכלול דווקא את אפשרות אי־מימושה. שפתיה של כלואי אמנם רכות מעלי הוורד ונשיקתה מתוקה מרבש, אך היא גם מכאיבה אף יותר מעקיצתה של רבורה. לא לשווא שָׂם לונגוס בפי דפניס את הביטוי "ניצחון ביש מזל". התחושות המעורבות שעולות בו מביאות את דפניס לתהות, שמא היתה זו נשיקה מורעלת. האפשרות לאי מימוש ההבטחה שבנשיקה היא מוחשית ביותר. העגל שהעניק דו־רקון לכלואי מוזכר, לכאורה, כלאחר יד, כדוגמה ל"אובייקט" נשי־קה אחר של דפניס, אך בל נשכח שהעגל הזה הוא חלק מהמערכה שמנהל דורקון על ליבה של כלואי מול דפניס, מערכה שמטרתה כי ההבטחה שבנשיקה הראשונה לעולם לא תוגשם. ואכן, הנשיקה הילדותית של כלואי ממוטטת כמעט את עולמו של דפניס עליו, בעודו יושב ותוהה שמא דורקון ייראה טוב יותר בעיניה של כלואי ויגזול אותה ממנו. דפניס יושב חלוש ומתבונן. הטבע מרקד סביבו בחגיגת פריון (שירת הזמיר, קיפוץ הגדיים, לבלוב הפרחים) בעוד חליל הרועים שלו דומם. לא נתפתה לנתח פרוידיאנית את שתיקת חלילו של דפניס אך כן נידרש לו.

החליל משחק תפקיד חשוב בהנעת העלילה של 'דפניס וכלואי'. דפניס לימד את כלואי לנגן בחליל הרועים, ומדי פעם היה חוטף אותו מידיה ומריץ את שפתיו שלו על נקביו "כמתקן את שגיאותיה", מבהיר לנו לונגוס כדי שחלילה לא נחמיץ את הנקודה, "ובאמת נשק לה דרך החליל".

מעניין לציין כאן שדפניס וכלואי מחליפים נשיקות דרך גורם שלישי: פעם אחת חוטף דפניס זר מראשה של כלואי, נושק לו ומניחו על ראשו. במקום אחר מנצלת כלואי את שעת רחצתו של דפניס והיא לובשת את בגדיו ונושקת להם "נשיקות רבות". ועוד, צרצר שנמלט על חייו מסנונית טורפנית מוצא מחסה בחזה של כלואי המופתעת. דפניס ממהר לתחוב את ידו ולדלות משם את הצרצר המזמר. כלואי מתענגת על העניין, נוטלת את הצרצר מידיו של דפניס, נושקת לו ותוחבת אותו חזרה בין שדיה.

העלילה מסתבכת. אל האי השלו מגיעים שודדי ים, המחרי־דים את משחקי האהבה של גיבורינו. אלה נוטלים עימם מכל הבא ליד, יין ודבש, חיטה, כמה פרות מעדרו של דורקון. גם את דפניס, שבו נתקלו מהלך על החוף, חוטפים השודדים כדי למכרו לעבד. כלואי שיצאה לרעות את עדרה מביאה עימה חליל רועים חדש כמתנה לאהובה. היא מגלה את עדרו מפוזר באין־רועה. החליל החדש נופל מידה והיא ממהרת לביתו של דורקון. היא מוצאת אותו גוסס מפצעיו לאחר מאבקו בשודדים. "כלואי [...] עוד מעט אמות [...] קחי את החליל ונגני בו את הלחן שלימדתי את דפניס ודפניס לימד אותך". דורקון אילף את פרותיו לחזור לביתו למשמע הנגינן הזה מכל מקום שבו תהיינה. הפרות, שכבר הועלו לאונייה יחד עם דפניס, הופכות את האונייה ומטביעות את שודדי הים, בעוד דפניס נאחז בשתי פרות השוחות איתו אל החוף, וכך ניצל.

לניגון החליל הזה, באופן המזכיר את הניגון החסידי, יש כוח להשפיע על המציאות. הניגון, כמו הנשיקה, הוא שילוב של הגו־פני ברוחני. עד שנמצא תשובה לחידת הזן המפורסמת "מהו קול היד האחת?" נצטרך להשתמש בשתי כפות ידיים כדי להשמיע את קול הטפיחה. תשורתה של כלואי לדפניס, החליל החדש, הבתולי, נופל מידיה, מחֻסָר שימוש, דווקא בשל אהבתה לו. החליל החדש הזה, כמו נשיקתם הראשונה, נותר רק בגדר הבטחה, הבטחה לני־גון. את דפניס שלה יציל דווקא חלילו המשומש של דורקון הגוזע למות. ואם שכחנו את הקשר בין החליל והנשיקה יבוא לונגוס ויז־כיר לנו זאת. "הריני נותן לך במתנה את החליל הזה ואת", מתחנן דורקון הגוסס בפני כלואי "תגמלי לי בנשיקה". כדרכם של סי־פורים רבים, רק בסוף הרומן מתגשמת אהבתם של דפניס וכלואי, רק בסוף נשמע את ניגון החליל. פתרון העלילה הוא גם סופה. עד אז כל הרומן כולו אינו אלא נשיקה ארוכה בין המחבר ובין הקו־ראן, רפרופי שפתיים המבטיחים את ההגשמה העתידית־תמיד של נשיקתם של דפניס וכלואי.

נשיקת השמש ב'עוטה עור הנמר'

סיפור אהבה אחר שנמשך ומתמתח עד להתאחדות האוהבים הוא האפוס הגאורגי הימי־ביניימי 'עוטה עור הנמר', יצירת מופת נשכחת משהו מן המאה ה־13. טענה רווחת היא שהמחבר, שותה רוּסְתַוֶלִי, היה נסיך גאורגי, שר האוצר בחצרה של המלכה תמר ומאהבה. כיוון שהיתה זו אהבה אסורה הוא נאלץ לברוח מגאורגיה. הוא עלה לרגל לירושלים, התיישב במנזר המצלבה, שם כתב את 'עוטה עור הנמר'. אין כל מקור היכול לאשש זאת ונדמה כי סי־פור חייו אינו אלא בדיה, עוד אחד מתתי הסיפורים המופיעים באפוס שחיבר.

המלכה תינָתין (שככל הנראה עוצבה בדמותה של המלכה ההיס־טורית תמר) שולחת את הגנרל הגאמן שלה, אַבְתַנְדִיל, לעזור לאביר בשם טָרִיאֵל. טריאל זה התגלה קודם, ישוב על גדת נחל, עוטה עור נמר, ומתייפח מרה על אובדן אהובתו, בת מלך הודו, נָסְטָן־דָּרֶגָ'ן. השניים כורתים ברית, שאליה מצטרף בהמשך נסיך בשם פָּרִידוֹן, ולאחר הרפתקאות רבות, טבעיות ועל־טבעיות, האהבה מנצ־חת: שני הזוגות נישאים (טיריאל ונסטן־דרג'ן; אבתנדיל ותינתין) ושולטים בממלכותיהם. לקראת סוף הסיפור נשבית נסטן־דרג'ן בידי אנשי 'ממלכת האשפים', שם מייערים אותה להינשא לנסיך. שלושת החברים, בראש צבאם הקטן, מצליחים לכבוש את המבצר שבו נמצאת נסטן־דרג'ן ולהכניע את יושביו. סערת הקרב שככה ולעיניהם נגלית התמונה הבאה:

←

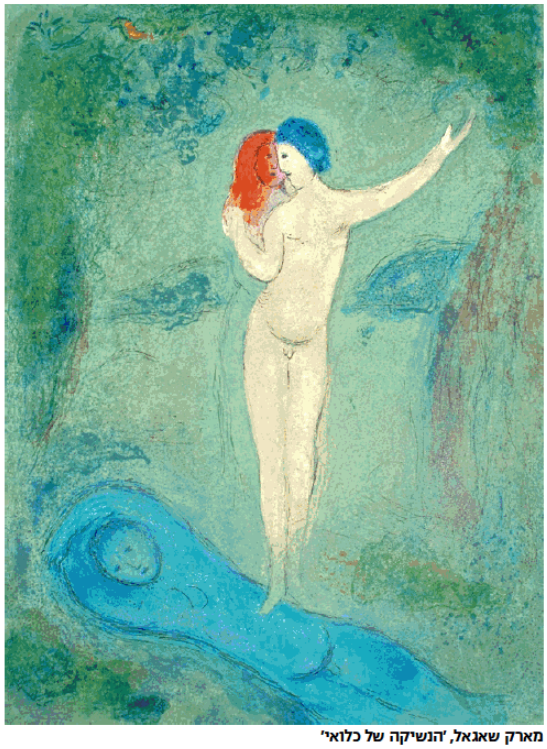

מארק שאגאל, 'הנשיקה של כלואי'

ג'וטו די בונדונה, 'נשיקת יהודה' (מאסרו של ישו)

←

כָּל אַנְשֵׁי מִשְׁמַר הָעֵמֶק לֹא יָנִיעוּ שְׂפָתוֹתַיִם,
פְּצוּעִים מֵרֹאשׁ עַד רָגֶל, וּמֵדָם כְּרִיתוֹתַיִם,
וְהַדֶּלֶת מְפֹרֶצֶת בְּגִדּוּעַ דְּלְתוֹתַיִם
וְיַכִּירוּ אֶת זְרוֹעַ טְרִיאֵל בַּמִּשְׁבְּתַיִם.

וְרוּצוּ בְּמִנְהֲרַת וְיִרְאוּ בְּמַרְכָּזָהּ
לְבָנָה מִפִּי הַפָּתָן אֶל הַשָּׁמַשׁ נָחְפָּזָה,
שַׁעֲרוֹ הָרַךְ שׁוֹפֵעַ חֶלְקָתוֹ הַמּוּפָזָה,
צַוָּארָיו בְּצַוָּארֶיהָ וְחָזֵהוּ אֶל חָזָהּ.

וַיִּשַׂק אוֹתָהּ בָּרָמַע, וַיְהִי מְלֻכָּדִים,
מַרְאֵיהֶם כְּאוֹר הַנֵּהָה הַפּוֹגֵשׁ בְּמַאֲדִים;
בְּהָאִיר קַרְנֵי הַשֶּׁמֶשׁ זִיו יַפְלִיאוּ הַוְּרָדִים;
עַד עָתָה פָּנוּ לְצַעַר וְעָתָה –לְמוֹעֲדִים.

וַתַּשֵּׂק אוֹתוֹ וַתֶּכֶף צַוָּארָיו אֶל צַוָּארֶיהָ;
וַתֵּגֶשׁ אֶל פִּיו כַּיִן אֶת שׁוֹשַׁנַּת נְעוּרֶיהָ;
וַיְקָרִיבוּ הַשָּׁנַיִם מִשְׁלֹשֶׁת גְּבוּרֶיהָ
וַיִּפְנוּ אֶל בַּת הַשֶּׁמֶשׁ בְּבִרְכַּת מְשָׁחְרָרֶיהָ.

וְתֵאַר לָהֶם פָּנֶיהָ כְּמָאוֹר חַמָּה זוֹרֵחַת
וַתַּשֵּׂק אֶת מַצִּילֶיהָ כִּנְשִׁיקַת בְּנֵי מְשֻׁפָּחַת
וְתוֹדֶם בֶּלֶב וָנֶפֶשׁ וּבְצַנָּע וּבְנַחַת,
וַיָּשִׁיבוּ לָהּ בְּנֹעַם כָּל אֶחָד אִמְרָה פַּקַּחַת.

נשיקת האוהבים המתוארת כאן כמו נטולה מסרט הוליוודי. לאחר הכנעת המבצר מתבוססים בדמם אויבי הגיבורים, אַנְשֵׁי מִשְׁמַר הָעֵמֶק. המחסומים פרוצים, הדלתות 'גדועות'. הם רצים פנימה דרך מנהרה, חשוכה מן הסתם, ומגלים את נסטן–דרג'ן. נסטן–דרג'ן, 'בת השמש' מאירה. ספק היא, ספק השמש שבמרו־מים, מטילות אור על שערו ('המוּפָז') של טריאל. מפגשם זה כולו בסימן האור. הם מתחבקים, מַרְאֵיהֶם כְּאוֹר הַנֵּהָה הַפּוֹגֵשׁ בְּמַאֲדִים וכמוהם כוורדים הללו שיופיים גדל שבעתיים עם קרני השמש. כדי להדגיש את מפגש האורות הזה טורה רוסטולי ומציין את לובן עורה של נסטן–דרג'ן, שהיא אף לְבָנָה מִפִּי הַפָּתָן. דימוי זה מעניין ביותר. המחבר בוחר דווקא את לוען של נחש הפתן כדי להזכיר, באופן מורע יותר או פחות, את הסכנה שציינו קודם. גם כאן בדיוק כמו בקטע שהובא מ'דפניס וכלואי' (ואפשר להזכיר בהקשר זה גם את 'רומיאו וג'וליית' של שייקספיר), הנשיקה והר־על כרוכים זה בזה. הם נפגשים ואז נושקת נסטן–דרג'ן לטריאל, מכופפת את צווארו אליה, ומגישה פיה אל פיו, כאילו היה זה כוס של יין. 'שושנת נעוריה' מכנה רוסטולי את פיה של נסטן–דרג'ן כדי להזכיר את ראשוניותה של הנשיקה. יצירות ספרותיות רבות, לבטח מאותה התקופה, משוות בין כיבושה של האישה וכיבוש העיר המבוצרת. ההקבלה הזו מתאחדת כאן כשהמטאפורה הופכת למוחשית. הפריצה אל המצודה וכיבושה היא גם הגשמת אהבתם של טריאל ונסטן–דרג'ן. אל השניים קרבים עתה שני הגיבורים האחרים, חבריו של טריאל שסייעו לו להתאחד עם אהובתו. גם הם זוכים לנשיקה מ'בת השמש', 'המאירה להם פנים כחמה'. אך להבדיל מנשיקתה את טריאל, היא נושקת להם כאם וכאחות, מר־גיש רוסטולי. נשיקת האוהבים של טריאל ונסטן–דרג'ן מורגשת באמצעות נשיקה אחרת המסתתרת בקטע המובא לעיל. אויביהם המומתים, אַנְשֵׁי מִשְׁמַר הָעֵמֶק, לֹא יָנִיעוּ שְׂפָתוֹתַיִם. הם לא ידברו עוד, הם לא ינשקו עוד כי המוות נח על שפתותיהם.

הברית החדשה מספרת כי יהודה איש קריות הסגיר את ישו לחיילים הרומאים באמצעות נשיקה: "הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶשָּׁקֵהוּ הוּא תָּפְשׂוּהוּ" (מתי 26:48). "מה ששובר את הלב כאן", כפי שציין קי־רקגור במחברותיו, הוא העובדה שדווקא "ישו, מורה האהבה, נבגד

> הניגון, כמו הנשיקה, הוא שילוב של הגופני ברוחני. עד שנמצא תשובה לחידת הזן 'מהו קול היד האחת?' נצטרך להשתמש בשתי כפות ידיים כדי להשמיע את קול הטפיחה

באמצעות נשיקה". נשיקה זו, בעיקר בשל הקונטקסט הדתי שלה, מצאה את דרכה ליצירות אמנות מפורסמות (רוגמת 'נשיקת יהודה איש קריות' של ג'וטו). יש האומרים כי נשיקתו של 'יהודה איש קריות היא מקורו של הביטוי 'נשיקת מוות'. אחרים קושרים זאת במנגנו המיוחס למאפיה, כאשר מנשקים את הבוגר דווקא כדי לג־זור את דינו, אך קשה להתעלם מהקשר לברית החדשה. הנשיקות הספרותיות (האמנותיות) המפורסמות הן כמעט תמיד נשיקות רו־מנטיות. גם כאן ב'עוטה עור הנמר' וגם כפי שראינו ביחס ל'דפניס וכלואי', כאשר יצירות ספרותיות מציינות כבר סוגי נשיקות אחרים נעשה הדבר כדי להבחינם מנשיקות האהבה הרומנטית.

נשיקת שחמט

נניח ששני מחשבי על שאינם מסוגלים לטעות משחקים שחמט זה מול זה. האם, ולו בצופים בלבד, נוכל לכנות זאת משחק? כמו־בן שלא. הבה נניח שבמקום אחר המחשבים יושב השחמטאי הטוב בתבל. האם נוכל לכנות זאת משחק? בוודאי. ולמה? בשל האפש־רות לטעות. רוח המשחק, אותו דבר חמקמק ובלתי ניתן להגדרה, היא הקשורה ברוחה של הנשיקה כפי שניסינו להראות. הנשיקה כהבטחה שניתן להפרה. נשיקות ראשונות הן תמיד כאלה. נשיקה שבה מגישים את השפתיים ויודעים כי המימוש שלאחריה ודאי הוא, הופכת אותה למצוות אנשים מלומדה, למתיחת שרירים בלבה, לתפילה ללא כוונה. פון קמפלן לא הצליח לבנות את מכונת הש־חמט שלו. השחמטאי האומלל שלו, שנאלץ לבלות שעות בתוך המתקן, הפסיד לפעמים. דווקא הפסדיו הוכיחו את אנושיות רעיון המשחק. גם אם היה מצליח פון קמפלן לבנות רובוט של אהבה על כל מגוון הרגשות האנושיים, הוא לעולם לא יעניק נשיקה כשתי הנשיקות הספרותיות שהגשנו. נשיקות אלה אינן רק שרטוטים עדיינים של הארוטיקה האנושית כי אם של הרוח האנושית בכלל. בימים אלה אנו רואים את כוחם ויתרונם של המדע והטכנולוגיה אך אל לנו לשכוח להסיר מדי פעם את הרעלה הריגיטלית שהנחנו מרצון (ולעיתים מכפייה) על פנינו ולהיישיר מבט אל סודותינו שלעולם לא יפוענחו.

ד"ר יניב חג'בי מלמד באוניברסיטת אמסטרדם במחלקה ליהדות, עברית וארמית, וחוקר בכיר ב־Analysis Cultural for School Amsterdam